

Motion till riksdagen 2005/06:Fö218

av Eskil Erlandsson m.fl. (c, m, fp, kd)

Ett försvar i framtiden

1 Sammanfattning

Inför försvarsbeslutet 2004 eftersträvade Allians för Sverige en bred samförståndslösning med regeringen kring försvars- och säkerhetspolitiken. Regeringen ställde sig avvisande till denna strävan. Socialdemokraternas försvarspolitiska uppgörelse med Miljöpartiet och Vänsterpartiet var förvånande då det är dessa partiers förhållningssätt till säkerhets- och försvarspolitiken som är statsministerns argument mot att släppa in dem i regeringen. Därför ställer vi oss starkt kritiska till den interna försvarsöverenskommelse som ingåtts mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet i samband med budgetpropositionen för 2006. Uppgårelsen ger i praktiken stödpartierna vetorätt över vilka förmågor som skall bevaras i det svenska försvaret, vilken materiel som skall utvecklas och anskaffas samt hur den nationella krishanteringen skall utformas. Det betyder att försvarsfientliga miljöpartister och kommunister som motsätter sig hela säkerhetssamarbetet inom EU, uppbyggande av snabbinsatsförmåga och den svenska insatsen i Afghanistan får rätt att diktera de avgörande delarna i svensk försvars- och säkerhetspolitik. Stödpartierna är inte längre bara ett underlag för regeringen, utan en del av innehållet.

Samtidigt som anslagsminskningar genomförts har nya uppgifter tillförts försvaret. En kombination av osäkra ingångsvärden och årligen återkommande ekonomiska förändringar har skapat en svårhanterlig situation där försvaret på vissa områden närmar sig en systemkollaps. Ansvaret för dagens försvarskris vilar på regeringen.

I försvarsbeslutet 2004 uppgick anslagssparandet till 2,6 miljarder kronor som inte fick disponeras. Trots löften att dessa skulle få disponeras fr.o.m. 2006 avser regeringen av allt att döma att hålla inne 1,7 miljarder kronor. Därmed är finansieringen av det prioriterade området internationella insatser inte säkrad. Upprättandet av snabbinsatsstyrkan och utökade insatser i såväl Afghanistan som Kosovo skall finansieras inom ramen.

Ideliga förändringar utan tillräcklig styrning och uppföljning ställer Försvarsmakten inför en omöjlig situation. Ambitionen att i grunden ändra inriktning på försvaret är dock både nödvändig och riktig.

Fel! Okänt namn på

Sverige behöver en framåtblickande säkerhets- och försvarspolitik där grundläggande nationella intressen tillvaratas. Försvarspolitikerna skall grundas på en politik som främjar den svenska befolkningens trygghet på både kort och lång sikt. En sådan politik måste ge handlingsfrihet och utgå från en trovärdig försvarsförmåga.

Antalet nationer i världen som i dag stöder grundläggande värderingar om frihet, demokrati, marknadsekonomi och respekt för mänskliga rättigheter har blivit fler efter det kalla krigets slut. Detta skapar nya möjligheter att på global nivå främja frihet, fred, välbefinnande och samarbete mellan nationer. Samtidigt finns det sönderfallande stater, diktaturer, terroristgrupper och etniska konflikter som hotar stabiliteten på olika håll i världen. Även spridningen av massförstörelsevapen, förändringar i vårt klimat, bristande tillgång till vatten och olja samt risken för epidemier bidrar till osäkerhet och nya konfliktrisker. I en globaliserad värld är ett alliansfritt Sverige alltmer beroende av andra nationer för sin egen säkerhet.

Inom insatsorganisationen skall förband utformas så att de kan användas för uppgifter både inom och utom landet. Materieförsörjningen skall styras av Försvarsmaktens operativa behov. Landets totala resurser skall kunna utnyttjas samordnat och oberoende av organisations- och funktionstillhörighet. Sveriges militära resurser skall på ett effektivt sätt kunna ställas till civila myndigheters förfogande. En ny lagstiftning bör öppna för att försvarets resurser kan användas vid kvalificerad våldsanvändning vid svåra terroristhot. Utgångspunkten är att sådana insatser sker efter framställning från och under ledning av polismyndighet.

Allians för Sveriges strävan är att få ett bättre försvar för de pengar som nu satsas. Ser vi på våra grannländer så har de i dag fler insatsförband än vad Sverige kan sätta upp, trots lägre försvarsanslag. Sverige försvaras inte av staber och förvaltningar. De fasta kostnaderna måste reduceras och ge utrymme för insatsförband och nationella förband med tillhörande förbandsverksamhet.

Rekrytering av värnpliktiga, officerare, reservofficerare och även stödet till frivilligorganisationerna bör präglas av strävan efter att den utbildning staten bekostar skall komma till användning i det nya försvaret. Vid antagning till grundutbildning skall viljan att tjänstgöra i utlandsstyrkan vara ett tydligt urvalskriterium. För utbildning och anställning som reservofficerare skall sådan tjänstgöring vara ett krav.

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	1
2	Innehållsförteckning.....	3
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	4
4	Säkerhetspolitiska utgångspunkter	5
5	En strategi för internationella insatser	5
5.1	Kraftsamling krävs	6
5.2	Sverige behöver en plan	6
6	Det militära försvaret	7
6.1	Utformning	7
6.2	Styrning av Försvarsmakten	8
6.3	Öka mångfalden inom Försvarsmakten	9
6.4	Nya krav på personalförsörjningen	9
6.5	Ledtider och ekonomiska bindningar	11
7	Civilt försvar samt skydd och beredskap mot olyckor	12
7.1	Det civila försvaret	12
7.2	Samordnad ledning	12
7.3	Beredskap mot terrorism	13
7.4	Svåra påfrestningar och skydd mot olyckor	14

Fel! Okänt namn på

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen snarast återkommer till riksdagen med förslag till en långsiktig strategi som utifrån svenska utrikes- och säkerhetspolitiska ställningstaganden drar upp riktlinjerna för Sveriges deltagande i internationella insatser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bättre samordning mellan militära insatser och biståndsinsatser.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utökad förmåga för internationella insatser.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbättrad styrning av Försvarmakten.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förstärkning av arbetet mot diskriminering och trakasserier inom Försvarmakten.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla misstänkta fall av trakasserier som kommer till Personalansvarsnämndens kännedom och kan utgöra brott skall polisanmälas.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om användningen av Försvarmakten i fred.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om viljan till tjänstgöring utomlands som urvalskriterium för uttagning till grundutbildning.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tjänstgöring utomlands som förutsättning för anställning som reservofficer.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nya former för anställning inom Försvarmakten.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om planeringsförutsättningarna för Försvarmakten.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avslå regeringens förslag om anskaffning av viktigare materielprojekt i budgetpropositionen 2005/06:1 utgiftsområde 6, punkt 5.
13. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till anskaffning av viktigare materielprojekt i enlighet med vad som anförs i motionen.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ökad integrering av myndigheter med ansvar inom närliggande verksamhetsområden.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökat samarbete för att hantera svåra olyckor och påfrestningar.

4 Säkerhetspolitiska utgångspunkter

Säkerhetspolitiken har under de senaste åren fått en helt ny innebörd. Under det kalla kriget stod det militära hotet i fokus. Nu utgör internationell terrorism, spridningen av massförstörelsevapen, liksom regionala konflikter, organiserad kriminalitet och globala epidemier hot mot såväl u- som i-land. Även miljöhot såsom brist på vatten och olja samt klimatförändringar måste inkluderas i ett vidare säkerhetsbegrepp. Samtidigt har globaliseringen suddat ut betydelsen av uppdelningen i nationella och internationella hot.

Grunden för den svenska säkerhetspolitiken är uppgiften att värna Sveriges frihet och suveränitet samt att skydda samhälle och befolkning. Säkerhetspolitiken skall ge den svenska utrikespolitiken goda förutsättningar att hävda sitt engagemang för frihet, utveckling, demokrati och fred.

Samarbete och överenskommelser mellan fria och demokratiska länder är den bästa metoden för att förebygga, fastställa och bemöta hot samt att uppnå fred och säkerhet. Fredlig konfliktlösning genom Förenta nationerna är grundläggande i svensk säkerhetspolitik. En reformering av FN och säkerhetsrådet är och förblir en förutsättning för att FN på ett effektivt sätt skall kunna verka för fred och frihet samt kunna motverka brott mot mänskliga rättigheter.

Det är naturligt att Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik förs i nära samarbete mellan de nordiska länderna, EU och Nato. Målet är att stärka den internationella fredsordningen. Vi ställer oss positiva till att EU utökar möjligheter att verka för fred och frihet genom upprättandet av både militära och civila s.k. snabbinsatsstyrkor. Inom ramen för ett stabilt transatlantiskt samarbete måste Europa ta ett ökat ansvar för sin egen säkerhet.

Det svenska försvaret skall dimensioneras för att försvara Sverige och genom internationella insatser bidra till fred och stabilitet i omvärlden. Försvaret skall kontinuerligt kunna anpassas till en ändrad hotbild.

Utvecklingen i omvärlden pekar entydigt mot att nationer agerar tillsammans i försvarsansträngningarna. En arbetsfördelning utifrån den kompetens och de resurser som olika länder besitter ger uppenbara fördelar. Grunden måste dock vara att varje land har en tröskel av balanserat nationellt försvar. Detta är en självklar förutsättning för att vidmakthålla en nationell, säkerhetspolitisk handlingsfrihet.

5 En strategi för internationella insatser

Antalet väpnade konflikter i och mellan stater visar på ett stort behov av internationella kris- och konflikthanteringsförmågor. Krishantering har betydelse för att skapa stabilitet och säkerhet med hjälp av både fredsbevarande och fredsframtvängande metoder. FN:s, EU:s och Natos trovärdighet i fråga om internationell fred och säkerhet bygger på att de enskilda länderna (utifrån egna beslut) tar sin del av ansvaret och bidrar till de gemensamma fredsanssträngningarna. Efterfrågan på svensk medverkan inom FN, EU och Nato är stor. Sveriges bidrag skulle dock kunna bli avsevärt större.

Fel! Okänt namn på

Allians för Sverige förordar en högre ambitionsnivå från Sveriges sida när det gäller långsiktiga internationella insatser. Svenskt försvar bör på sikt klara av att samtidigt leda och delta i två insatser av bataljonsstorlek samt några mindre insatser i fredsbevarande operationer. Mot bakgrund av detta, och regeringens önskan att bidra till EU:s snabbinsatsstyrkor, krävs prioriteringar samstämmiga med våra utrikespolitiska mål. På sikt skall Sverige ha förmågan att sätta upp en egen ”battle group”.

5.1 Kraftsamling krävs

De svenska internationella insatserna präglas av en tydlig, geografisk splittning. För närvarande tjänstgör ca 780 män och kvinnor i utlandstjänst, fördelade på 15 olika missioner. På några ställen är det enbart en handfull observatörer som utgör själva insatsen. Varje separat operation som Sverige engagerar sig i kräver avsevärda stabs- och underhållsresurser. Dessa kostnader ökar inte proportionellt med ett större antal soldater. Därför borde insatserna långsiktigt koncentreras till färre områden.

Förhållandet blir mycket tydligt när vi tittar på kostnaden per anställd i utlandsstyrkan vid små och korta missioner. Där blir snittkostnaden väsentligt högre än vid mera omfattande och långsiktiga internationella insatser. Att etablera och avetablera förband i främmande land framstår som mycket kostsamt. Det dåliga resursutnyttjandet gör att Sveriges bidrag generellt blir mindre och mera kortvariga än vad som annars skulle ha varit fallet. Färre men större insatta svenska förband har också betydelse för våra officerares möjlighet att öva sig i ledning av högre förband.

5.2 Sverige behöver en plan

Allians för Sverige menar att valet av insatser och tillvägagångssätt måste göras med tydlig koppling till våra utrikes- och säkerhetspolitiska målsättningar. Allra viktigast är naturligtvis att prioritera på ett sätt som innebär bästa möjliga hjälp till de människor vars fred och frihet är hotad och att minimera lidande. Därtill måste våra val vara operativt rationella utifrån tillgängliga resurser och kompetenser. Vi bör också tydligt erkänna att de internationella insatserna är viktiga för uppbyggnaden av vår nationella försvarsförmåga samt att ett svenskt inflytande, både över den enskilda insatsen och internationell krishantering allmänt, bör vara viktiga komponenter i en nationell strategi.

De internationella insatserna bör utformas som ett paket och förutom militära insatser innehålla biståndsinsatser. Därför måste också samordningen mellan dessa bli bättre. De övergripande politiska målen bör på förhand fastställas och tydligt påverka insatsens längd och omfattning.

Sveriges agerande i internationella operationer bör styras mot områden där Sverige besitter ”komparativa fördelar”. Vi måste fråga oss vad andra länder inte kan eller vill bidra med och bli mera bristtäckande. För att ytterligare

stärka svenskt inflytande över insatserna bör vi sträva efter att komma på plats mycket tidigare än hittills. Det gäller både när insatsen skall etableras och då den förstärks eller byggs ut.

Trots att den svenska ambitionen att delta i internationella insatser är hög och efterfrågan på svenskt deltagande likaså, saknar den svenska regeringen fortfarande en strategi för hur Sverige skall delta och vilka insatser som bör prioriteras. Allians för Sverige efterlyser en nationell strategi för de svenska missionerna som tydligt anger de politiska målen och skapar förutsättningar för ett mer effektivt resursutnyttjande. Det är nödvändigt för att våra begränsade resurser till de internationella insatserna skall kunna resultera i bästa möjliga hjälp till så många som möjligt. Vi menar därför att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med en långsiktig strategi som utifrån svenska säkerhetspolitiska ställningstaganden drar upp riktlinjerna för Sveriges deltagande i internationella insatser.

6 Det militära försvaret

6.1 Utformning

En nation som har en målmedveten och balanserad utveckling av sitt försvar skapar militär säkerhet i närområdet. Det ger också ett säkerhetspolitiskt inflytande genom kapacitet att såväl kunna som genomföra insatser inom och utom nationens gränser. De internationella insatserna utgör en viktig del i svensk säkerhets- och utrikespolitik. Men vi får inte skapa en konstlad motsättning mellan internationella insatser och försvaret av vår egen självständighet och vårt nationella fortbestånd. Det är två sidor av samma mynt.

Utgående från nuvarande säkerhetspolitiska läge bör de operativt rörliga insatsförbanden snabbt kunna koncentreras till befolkningscentrum strategiska hamnar, lufttrum och för kustövervakning. En sådan kapacitet står inte i motsatsförhållande till att delta i operationer på avstånd från Sverige. Insatsförband skall med kort förvarning kunna sättas in i fredsframtvingande internationella operationer, men också kunna förstärka pågående fredsbevarande operationer och i ett längre perspektiv avlösa förband som redan är insatta. Har förbanden denna kapacitet kan de givetvis också sättas in i internationella operationer på samma sätt som i dag men även i kombinerade operationer.

Insatsförbanden ges en varierande beredskap i förhållande till rådande situation. De skall vara utbildade, utrustade, samövade och tillgängliga utan personella och materiella brister. För att säkerställa beredskap och samträning måste de vara ständigt organiserade. Samtidigt skall beredskapen ses som en mycket viktig del i vår kapacitet att avhålla från och när det oönskade inträffar och att kunna begränsa verkningarna av våldsaktioner riktade mot landet.

Alla som grundutbildas skall ges en grundläggande förmåga att kunna bevaka skyddsobjekt. De utgör därmed en organisatorisk grund för en kapacitetsökning och komplettering av samhällets resurser i extrema situationer.

Fel! Okänt namn på

Detta innebär inte att Försvarsmakten skall få en ny uppgift. Det handlar om att utnyttja den kapacitet som finns i Försvarsmakten.

Även i framtiden måste det engagemang och kunnande som finns hos personer inom de frivilliga försvarsorganisationerna tas till vara. Annars går en viktig del av folkförankringen förlorad.

6.2 Styrning av Försvarsmakten

Det är riksdagens uppgift att besluta om försvarets långsiktiga inriktning och storlek. Regeringen tar sedan vid och fyller ut riksdagens ”beställning”. På pappret styr riksdagen alltså indirekt genom regeringen och regeringen styr Försvarsmakten direkt genom Försvarsdepartementet.

Den nuvarande svaga politiska styrningen av Försvarsmakten har utgjort ett problem. Riksdagens styrning av det militära försvaret är näst intill obefintlig, regeringens styrning är allmänt hållen och backas upp av ett resurs-svagt och reaktivt försvarsdepartement.

Riksdagens styrningskapacitet är beroende av att regeringens återrapportering om försvarets verksamhet fungerar tillfredsställande. Det gör den inte. Regeringens redogörelser för försvarets verksamhet, som görs i den årliga budgetpropositionen, är endast allmänt deskriptiva och relateras inte till några tydliga mål för försvaret. Viss information redovisas även i försvarsmyndigheternas årsredovisningar. Sammantaget har riksdagen ingen klar bild vare sig av hur målen uppfylls, av verksamhetens resultat eller av dess kostnader.

Regeringen har av riksdagen fått ett öppet mandat att skapa den insatsorganisation som riksdagen beställt. Regeringen har misslyckats med att verkställa beställningen. Den uppföljning av det förra försvarsbeslutet som försvarsutskottet föranstaltat om visar tydligt att de förband som skulle produceras inte såg dagens ljus. Omställningen av det svenska försvaret från ett invasionsförsvar till ett flexibelt insatsförsvar är långt ifrån förverkligad. Ett problem är att regeringens regleringsbrev till Försvarsmakten är otydliga.

Det är uppenbart att förhållandet mellan Försvarsdepartementet och Försvarsmakten måste förändras. En given utgångspunkt är att förändra Försvarsdepartementets kompetens. Försvarsdepartementet måste, oberoende av vilka skäl som lett till dagens situation, öka rekryteringen av personal från andra håll än försvarsmyndigheterna. Prioriterade områden är bl.a. freds- och konfliktforskning, politisk historia, statsvetenskap och omvärldsanalys tillsammans med en strategisk analyskapacitet. Kompetens måste också finnas för att genomföra operativa analyser och bedöma vilken kapacitet som behövs för att Försvarsmakten skall kunna leverera det som efterfrågas.

Den svagaste länken i styrningsstrukturen är riksdagens medverkan. För att åtgärda bristen på styrning krävs därför, utöver det ovan nämnda, flera åtgärder. Ett första steg är att riksdagen fattar tydligare beslut om mål för Försvarsmakten och genomför återkommande oberoende utredningar huruvida dessa har nåtts. Dessutom måste Försvarsdepartementet förbättra sin redovisning till riksdagen och tydliggöra regleringsbrev till Försvarsmakten.

Ett andra steg är att riksdagens inriktning för Försvarsmakten separeras i ett långsiktigt och ett ettårigt perspektiv. Det vill säga, den långsiktiga planeringen i form av riksdagens bemyndigande till regeringen måste särskiljas från den årliga budgeten. Den långsiktiga planeringen skall ange inriktning för personal- och materieförsörjning samt verksamhetsinriktningen. Den årliga budgeten skall utformas utefter den verksamhet som skall genomföras under kommande år.

Ett särskilt problem är bristen på oberoende expertis. Försvarsdepartementet måste förbättra sin förmåga att analysera information utifrån uppställda mål för försvarsverksamheten. En given åtgärd i sammanhanget är att utnyttja fristående och kompetenta utvärderingsorganisationer.

6.3 Öka mångfalden inom Försvarsmakten

Det är av stor betydelse att inom Försvarsmakten, såsom överallt annars i vårt samhälle, ta till vara och attrahera de kompetenser man behöver, oavsett kön, etnisk bakgrund och sexuell läggning. Det finns därför all anledning att se över hur mönstringsprocessen kan göras bättre. Värnplikten skall genomsyras av frivillighet, där den som är bäst lämpad för en befattning skall tas ut för uppgiften. I den processen skall ett jämställdhets- och ett mångfaldsperspektiv aktivt tillämpas.

I Försvarsmakten verkar bl.a. män och kvinnor, människor från olika kulturer, HBT-personer och funktionshindrade. Det finns dock rapporter och undersökningar under senare år som visar att det inom Försvarsmakten finns negativa värderingar om bl.a. homo- och bisexuella och att åtskilliga kvinnor blivit utsatta för sexuella trakasserier.

Ett klimat där det förekommer diskriminering och trakasserier är oacceptabelt. Alla anställda, inkluderat värnpliktiga, skall känna sig respekterade och välkomna på lika villkor. Den organisation som vid ofred skall försvara våra mänskliga fri- och rättigheter måste också kunna implementera dessa i sin egen organisation, i den fredstida vardagen.

Arbetet mot diskriminering och trakasserier i Försvarsmakten måste förstärkas. Till exempel bör konstruktiv samverkan med olika former av nätverk och intresseorganisationer utökas. Chefer och andra nyckelpersoner på regementen och flottiljer måste få fortsatt stöd och handledning.

Ledarskapet i organisationen måste också vara tydligt. De som diskriminerar eller trakasserar, oavsett bakgrund, skall ovillkorligen ställas till svars i personalansvarsnämnden. Personalansvarsnämnden skall i sin tur anmäla alla misstänkta fall av trakasserier som kan utgöra brott till polisen. Rättssäkerheten skall vara densamma inom Försvarsmakten som i det civila samhället.

6.4 Nya krav på personalförsörjningen

De senaste försvarsbesluten har inneburit stora resursneddragningar. Försvaret står inför nya uppgifter och beredskapskrav. Detta ställer i sin tur nya krav

Fel! Okänt namn på

på rekrytering och tjänstgöring för alla personalkategorier. Den militärtekniska utvecklingen och säkerhetspolitiskt motiverade behov av förband av högre kvalitet påverkar också utformningen av personalförsörjningen. Det är därför nödvändigt att driva en aktiv och konstruktiv personalpolitik för att kunna behålla och nyrekrytera kvalificerad personal av olika kategorier inom försvarets olika delar.

Frivillighet skall vara ett tungt vägande argument då värnpliktiga rekryteras till grundutbildning inom försvaret. Viljan till senare tjänstgöring i utlandsstyrkan skall också vara ett tydligt urvalskriterium. Att endast en av fyra som utbildas kommer till användning i det som numera betecknas som försvarets huvuduppgift innebär ett oacceptabelt slöseri med samhällets resurser.

Beredskapsaspekten och att deltagande i internationella insatser kräver frivillighet ställer speciella krav på personalförsörjningen. Treterminssystemet har en bra utvecklingspotential. En grund är att de två första terminerna skall ge soldater och sjömän som antingen kan anställas (och då också utbildas i den ”tredje terminen”) i förband för nationell och internationell tjänst. En annan grund är då förbanden omsätts. Då kan det krävas kompletterande utbildning på grund av materiel- och organisationsförändringar. Övergripande finns det dessutom ett behov av utbildning och övningsverksamhet i sammansatta förband. Skälet är att våra förbandschefer skall få grundläggande övning i att leda större förband.

När det gäller reservofficerare bör medverkan vid internationella insatser vara en förutsättning både för utbildning och anställning. De ekonomiska ersättningar som utgår till båda dessa personalkategorier bör tydligt avspegla samhällets ambitioner i dessa delar. Även stödet till frivilligorganisationerna bör styras av myndighetens behov av rekryteringar till främst de internationella insatserna.

Det är också nödvändigt att finna nya former för anställning av yrkesofficerare. Alla ser inte längre officersyrket som ett livstidsyrke. Behovet av administration och förvaltning i insatsförsvaret är mindre än i det mobiliserande invasionsförsvaret. Det relativa behovet av äldre officerare blir därmed mindre och basen för rekrytering blir allt smalare. Detta gör att förutsättningar för yrkesväxling bör byggas in redan i utbildningen genom samordning med andra utbildningsvägar. Därför måste det även bli möjligt med direktrekrytering till officersyrket.

Möjligheten att arbeta för försvaret med olika uppgifter under en begränsad period bör också finnas. Visstidsanställning och kontraktsanställning för såväl officerare som soldater och sjömän är nya former som dels skapar flexibilitet, dels kan göra anställningar i försvaret mer attraktiva. Internationella insatser och krav på samtränade förband med hög kvalitet och insatsberedskap gör det också nödvändigt att kunna tillämpa tidsbegränsade anställningar.

6.5 Ledtider och ekonomiska bindningar

Att snabbt och enkelt anpassa det svenska försvaret till förändrade hot och förutsättningar har visat sig vara såväl svårt som ekonomiskt kostsamt och ta längre tid än vad regeringen trott. Omstruktureringen kommer inte att kunna fullföljas med regeringens föreslagna och av riksdagen beslutade ekonomiska ram. Insatsförbanden kommer att innehålla brister i såväl utbildning och samövning som vapen och annan nödvändig materiel.

Att reducera en verksamhet samtidigt som effektiviteten skall ökas i den nya och mindre försvarsorganisationen kräver i de flesta fall att den verksamhet som skall avvecklas organiseras i en avvecklingsorganisation. Detta ger tydlighet samtidigt som möjligheterna att föra rätt personal och materiel till den nya och mindre organisationen ökar.

Det krävs även kortare ledtider och minskade ekonomiska bindningar för att öka flexibiliteten. Detta är en grundläggande förutsättning för att åstadkomma de operativt användbara insatsförbanden och samtidigt tillgodose den nödvändiga flexibiliteten i det svenska försvarets utveckling. Personal skall kunna korttidsanställas samtidigt som ledtid och serielängd i materielbeställningarna reduceras. Det krävs också att lagar, regler och avtal förändras och omförhandlas för att passa den nya försvarsorganisationen.

Under lång tid har ett enigt försvarsutskott begärt att regeringen skall ge underlag för att riksdagen skall kunna godkänna viktiga materielbeställningar till försvaret. Senast under sommaren 2005 lovade försvarsministern att budgetpropositionen skulle få en sådan utformning. I den redovisning regeringen nu lämnar riksdagen anges inte kostnaderna för de enskilda materielprojekten, inte heller om materielen finns att köpa på annat håll eller ens om insatsförsvaret har behov av den. Därför är det viktigt att den materielplan som föreläggs riksdagen är spårbar.

Det bristande underlaget utesluter en självständig och korrekt bedömning av Sveriges folkvalda. Att regeringen muntligen vill komplettera informationen förändrar inte detta. Av detta skäl motsätter sig Allians för Sverige ett godkännande av vad regeringen föreslår om anskaffning av viktigare materielprojekt.

Vi måste behålla ett systemkunnande inom landet. Inom ramen för Försvarsmaktens behov av operativ kapacitet som grund bör exportmöjligheter tidigt vägas in som en faktor i materielförsörjningen. Denna bör också beaktas i olika internationella forum och internationella samarbeten. Utgående från Försvarsmaktens operativa behov kan det därför vara rimligt att stödja utveckling av kompetens och materiel vid inhemsk försvarsindustri.

Teknikutveckling i samarbete med försvarsindustrin samt forskning och utveckling bör inriktas på ett begränsat antal nischer. Omstruktureringen av försvarsindustrin pågår i Europa. Samarbete i gemensamma projekt, standardisering och arbetsfördelning mellan nationer blir viktiga inslag i framtiden.

Fel! Okänt namn på

7 Civilt försvar samt skydd och beredskap mot olyckor

7.1 Det civila försvaret

Vi lever i en tid av terrorism, klimatförändringar, globala epidemier, massflyktssituationer och andra faktorer som kan utsätta det fredstida samhället för extrema påfrestningar. Detta ställer höga krav på en nationell svensk kapacitet till krishantering. Försvarsmakten innehar kompetens och i många fall även utrustning som behövs för att bistå samhället i olika situationer. Därför är det såväl angeläget som logiskt att försvaret utnyttjas när det civila samhället behöver stöd.

Utvecklade länder som Sverige måste konstruera robusta samhällsskydd som tar sin utgångspunkt i icke-militära resurser. Samhällets ökade användning och beroende av elektricitet, telekommunikationer och informationsteknik innebär att svåra störningar på detta område snabbt kan medföra allvarliga konsekvenser för samhällets funktion. Skydd mot sårbarhet och beredskap inför det oväntade är ett måste för att upprätthålla av vårt teknologiskt avancerade samhälle. Därutöver skall planeringen inriktas mot att kunna motverka händelser som på ett allvarligt sätt kan komma att påverka människors säkerhet och samhällets vitala funktioner. Beroendet av samverkan över tidigare gränser och mellan funktioner blir allt större.

7.2 Samordnad ledning

Det går inte att i förväg avgöra om en händelse som påverkar samhällets vitala funktioner kommer att leda till en allvarlig samhällskris eller krig. Samtidigt är det just vid nationella påfrestningar och kriser som medborgarna måste kunna sätta sin tillit till dem som är satta att styra landet. Ledning på nationell nivå måste kunna påbörjas på vagt underlag, under starkt yttre informationstryck och med krav på snabba och målinriktade beslut. För detta krävs en professionell organisation på nationell nivå som, utifrån en grundläggande struktur för krishantering, kan hantera alla olika slags krissituationer. Därför kan inte ledningen, som tidigare, förändras i takt med förändrad beredskapsnivå. Det är i detta sammanhang ytterst väsentligt att regeringens ansvar för ledningen av landet hålls odelad.

Regeringskansliet måste ha kapacitet att samordnat leda landets samlade resurser i fredstida kriser till krigsfara och i krig. En nationell krishanteringsfunktion bör inrättas i Regeringskansliet samtidigt som den regionala nivån utvecklas på motsvarande sätt. Erfarenheter från gjorda insatser pekar tydligt på ett behov av en samlad och samordnad operativ och taktisk ledning såväl för ledning av militära som polisiära insatser och andra räddningsinsatser.

De olika delarna av såväl militär som civil ledning och resurserna måste således kunna utnyttjas samordnat. En grundläggande förutsättning är dock att de operativa och taktiska enheterna kan och tillåts att samarbeta. Utbildning,

samövning och utrustning bör därför samordnas och på sikt genomföras gemensamt med olika yrkesinriktningar, såsom polis, kustbevakare, flygare, soldater etc. Dagens struktur är inte ändamålsenlig. Nu pågår diskussioner om mer tvärsektorielt arbete inom departement, utskott och myndigheter. Det måste på sikt leda till att vi får en förändrad struktur, som är mer anpassad till de problemområden som finns i dagens samhälle. Vi förutsätter att regeringen inkommer med en proposition rörande den civila krishanteringen där ovan nämnda problematik behandlas.

7.3 Beredskap mot terrorism

En direkt konsekvens av terrordådet i USA den 11 september 2001 var att folkrätten förändrades på så vis att den s.k. självförsvarsrätten utvidgades genom beslut i FN:s säkerhetsråd till att tillåta militärt våld även mot storskaliga terrordåd.

Dagens terrorister agerar i allt högre grad i nätverk. Varje grupp blir allt mer autonom och kräver allt mindre interaktion med någon form av centralpunkt. Det gör dem svårare att upptäcka och bekämpa. Nätverk bekämpas bäst med motkrafter organiserade i nätverks- eller nätverksliknande form.

I Stödutredningen (SOU 2005:70), uppföljare till 11 septemberutredningen, föreslås att Försvarsmakten skall kunna ge militär hjälp till polisen. Militära resurser måste kunna ställas till polisens förfogande – under polisens ledning – i kampen mot terrorism eller annan extrem brottslighet. Alla åtgärder som kan vidtas för att stärka vår beredskap mot terrorism måste göras innan terrorismen blir ett akut hot. Annars är det för sent. Därför menar vi att militära medel måste utgöra en av flera användbara resurser i en samlad strategi för hur Sverige bemöter denna verksamhet som utgör en av förutsättningarna för terrorismens utveckling. Militära medel skall dock ses som ett komplement till de polisiära insatserna när dessa inte räcker till eller saknar erforderlig kapacitet. Utredaren har undersökt möjligheterna till militärt stöd till samhället i samband med terrorism och annan systemhotande brottslighet. Även på andra områden där Försvarsmaktens resurser har betydelse för stödet till samhället bör möjligheterna till våldsanvändning utredas. Det gäller t.ex. då det finns behov av omfattande och mycket personalkrävande avspärningar och då reglerna om militära och civila skyddsobjekt inte kan tillämpas.

Vikten av god underrättelsetjänst kan inte heller underskattas. Därför menar vi att Säkerhetspolisen, Militära underrättelsetjänsten och Försvarets radioanstalt måste samordnas bättre än i dag. Det skulle öka Sveriges sammantagna förmåga att analysera och motverka terrorism.

Den svenska strukturen för kontraterrorism är olämplig i sin hierarkiska konstruktion. Medan det i Sverige är en myndighet som "äger" frågan bygger kontraterrorismen i andra länder på en myndighetsöverskridande ansvarsfördelning där även militären ingår. Vi uppmanar därför regeringen att snarast möjligt återkomma till riksdagen med en proposition om myndighetsöverskridande ansvarsfördelning vid stora katastrofer, terrorism och kvalificerad våldsanvändning.

Fel! Okänt namn på

7.4 Svåra påfrestningar och skydd mot olyckor

Sverige har inte tillfredsställande beredskap och kapacitet att hantera olyckor. För att förbättra detta krävs ett utökat samarbete mellan alla svenska myndigheter och med övriga länder kring Östersjön. Avtal bör snarast ingås med länderna kring Östersjön i avsikt att klara ut organisation, ansvar och ekonomi vad gäller räddningsinsatser när olyckor eller katastrofer inträffar. När de väl har inträffat är det för sent. Det lyckosamma Gotsam projektet kan härvid utgöra en förebild.

Vi delar inte regeringens bedömning att det finns en hög beredskap och en god förmåga att hantera olyckor till sjöss med allvarliga utsläpp som följd. Vid bedömning av denna typ av olyckor måste hänsyn tas till helheten, inte bara själva olyckan utan även de följdkonsekvenser denna innebär. Det handlar såväl om övervakning, upptäckt och identifiering, som om omhändertagande av liv, egendom och utsläpp samt sanering av stränder. Att Sverige inte varit utsatt för större miljökatastrofer till sjöss är inget skäl till att inte ha resurser tillgängliga eller en planering för hur dessa skall utnyttjas när en sådan olycka inträffar.

Sverige har inte ett robust elsystem. Upprepade större eller mindre strömbrott har under de senaste åren drabbat landet. I slutet av september 2003 blev hela sydöstra Sverige, från Norrköping till Malmö, och delar av södra Norrland strömlösa. Under stormen "Gudrun" blev stora delar av södra Sverige utan elektricitet och telefon. Detta varade för många i flera månader. Säkerheten kring IT-frågorna måste lyftas fram på ett bättre sätt än vad som sker i dag. Förutom behovet av att studera kopplingen mellan el, tele och IT när det gäller ömsesidigt beroende av funktionalitet finns det anledning att särskilt beakta konsekvenserna av störningar och angrepp på samhällsviktiga IT-system och IT-relaterade verksamheter.

Det är vidare särskilt väsentligt att funktionaliteten inom telekommunikationsområdet säkerställs i Sverige.

Utgångspunkten för informationssäkerheten bör vara att varje företag, organisation och myndighet själva ansvarar för att den egna informationsbehandlingen sker med betryggande säkerhet. När det gäller säkerhet i samhällsviktiga funktioner bör riksdag och regering ansvara för den övergripande strategin och nödvändig samordning. Därför måste den s.k. IT-propositionens (prop. 2004/05:175) goda intentioner snarast omvandlas till konkreta åtgärder.

Stockholm den 28 september 2005

Eskil Erlandsson (c)

Ola Sundell (m)

Rolf Gunnarsson (m)

Heli Berg (fp)

Else-Marie Lindgren (kd)

Karin Enström (m)

Allan Widman (fp)

Erling Wälivaara (kd)

Claes Västerteg (c)